

Grond of geld

Compensatie voor een hoger
waterpeil in het Friese
veenweidegebied



FEANGREIDE
FRYSLÂN



Hoe stel je boeren in het veenweidegebied schadeloos als ze te maken krijgen met een hoger waterpeil? Hiervoor is de Compensatie Systematiek Veenweiden - kortweg CSV - ontworpen. Die is bedoeld als een hanteerbaar rekenprogramma, waarin alle effecten van zo'n peilverhoging meewegen. De CSV is ontwikkeld in nauwe samenwerking met de landbouwsector.

Wat is de CSV en hoe werkt-ie?

Leeswijzer

Dit is een publiekssamenvatting van de Compensatie Systematiek Veenweiden (CSV). De hoofdtekst is een feitelijke beschrijving van de voorgestelde aanpak. De kaders leveren duiding, inkleuring en antwoorden op opkomende vragen.

Bekijk op Veenweidefryslân.frl de animatie waarin de systematiek in vogelvlucht wordt uitgelegd. Hier zijn ook het complete rapport en de bijbehorende bijlagen te vinden.

1. Achtergrond en uitgangspunten

Aan de CSV is drie jaar gewerkt. Waarom was het nodig deze systematiek uit te werken? En wie zijn de bedenkers? Wat zijn de uitgangspunten? Voor wie is dit bedoeld?

Waarom is dit nodig?

In mei 2021 is het Veenweideprogramma 2021-2030 (Foarút mei de Fryske Feangreiden) vastgesteld door de Friese overheden. Hoofddoel van dit programma is om de bodemdaling en de uitstoot van broeikasgassen door de afbraak van veen te verminderen.

Daar horen nog een paar doelen bij voor het veenweidegebied: de inrichting en waterhuishouding moeten bestand zijn tegen een veranderend klimaat. De natuur en de leefbaarheid hebben een opkikker nodig. De landbouw verdient als grootste economische factor in het gebied een gezond perspectief.

Door veen nat te houden kan de afbraak ervan worden verminderd. Dat is te bereiken door sloot- en vooral grondwaterpeilen te verhogen. In 2021 is afgesproken dat we ernaar streven in de gebieden met het meeste veen het grondwaterniveau omhoog te brengen tot gemiddeld 40 centimeter onder het maaiveld. Dat kan een peilverhoging van enkele decimeters inhouden.

Zo'n nieuw peil zorgt voor veranderingen in het boerenland. Denk bijvoorbeeld aan waardedaling van de grond, een verminderde gewasopbrengst en een slechtere begaanbaarheid voor vee en trekkers. Het Veenweideprogramma vermeldt dat er regels en instrumenten worden ontworpen om de financiële nadelen op te vangen. Dat is nu, na drie jaar ontwikkelen en proefdraaien, de CSV geworden.

Flankerend beleid

De CSV maakt deel uit van wat in het Veenweideprogramma steeds is aangeduid als 'flankerend beleid'. Dit is de verzamelnaam voor een set aan regels en instrumenten om de effecten van maatregelen op te vangen en/of te compenseren. Het flankerend beleid is breder en reikt verder dan de CSV. Het mikt bijvoorbeeld op andere technieken, innovaties en een andere inrichting van een gebied en ook op verplaatsingssubsidies en vergoedingen voor agrarisch natuurbeheer. Harm Jan Bouwers (werkgroep lid namens de provincie): 'Het flankerend beleid is een grote gereedschapskist waaruit we kunnen putten. CSV is een van die stukken gereedschap. Misschien wel het belangrijkste.'



Wie heeft dit bedacht?

De CSV is ontwikkeld door een werkgroep in opdracht van Feangreide Fryslân. Deze werkgroep liet zich bijstaan door een trits experts met verstand van bedrijfseconomie, juridische zaken, financiën en grondzaken.

Een klankbordgroep met boeren uit de veenweidegebieden Idzegea en Aldeboarn-De Deelen heeft voortdurend kritisch meegedacht vanuit de boerenpraktijk. Daarnaast is de concept-CSV nog getoetst door een onafhankelijke commissie van landbouwkenners en andere deskundigen.

In de zuidelijke helft van Aldeboarn-De Deelen is begin 2023 een uitgebreide praktijksimulatie uitgevoerd in samenwerking met 30 gebruikers en 30 eigenaren/verpachters van wie de grond- en bedrijfsgegevens zijn gebruikt. Deze oefensessies leverden een lijst met verbeterpunten op. Die zijn gebruikt bij het maken van de eindversie van de CSV.

Praktijksimulatie

De praktijkproef die in de eerste helft van 2023 is gehouden in het gebied Aldeboarn-De Deelen Zuid was een nuttige generale repetitie. Coen Weusthuis (projectleider CSV): 'Dat heeft uitermate goed gewerkt voor het vervolmaken van de systematiek. Die is er écht beter van geworden. Tegelijk hebben we gemerkt dat het ook een stimulans was voor het draagvlak en de voortvarendheid in het gebied. Mensen gaan nu graag echt aan de slag.'

Wat zijn de uitgangspunten?

Uitgangspunt van de manier waarop in de CSV de schade wordt uitgerekend is dat de benadeelde er onder de streep niet op achteruit hoort te gaan. De vermogens- en inkomenspositie moet dus voor en na de peilverhoging zoveel mogelijk hetzelfde zijn. Dit betekent dat alle nadelen worden meegewogen, net als eventuele voordelen om overcompensatie te voorkomen. Wanneer een boer bijvoorbeeld via ANLb-subsidie voor natuurbeheer al geld krijgt voor een peilverhoging, dan zal deze vergoeding in het ANLb-pakket worden aangepast.

Het streven is om vermogensschade waar mogelijk te compenseren met grond en anders met geld. Eventuele inkomensschade komt in aanmerking voor compensatie in geld.

Afgesproken is dat er een eigen risico geldt van 2 procent. Dit wordt Normaal Maatschappelijk Risico (NMR) genoemd en moet altijd worden toegepast. De hoogte van 2 procent moet nog wel worden goedgekeurd door Brussel. Het NMR wordt afgetrokken van de vermogens- en inkomensschade.

Een ander belangrijk uitgangspunt van CSV is dat er wordt gezocht naar vrijwillige afspraken, dus zonder druk of dwang van bijvoorbeeld overheden. Het streven is dat alle partijen het eens zijn over de hoogte van de compensatie en/of de toedeling van grond voordat het peil wordt verhoogd.

Komt een gebied er echt niet uit of blijven er enkele tegenstanders over, dan komen andere opties in beeld: wie het niet eens is met de berekende schade, kan zich beroepen op de algemeen geldende spelregels voor nadeelcompensatie van Wetterskip Fryslân. Wanneer een ruilproces helemaal vastloopt kan de overheid de Wet inrichting landelijk gebied (Wilg) toepassen.

Voor wie is dit bedoeld?

De CSV is ontworpen om te worden gebruikt binnen zogenaamde gebiedsprocessen. Die worden opgezet onder de vlag van Feangreide Fryslân. In samenhangende gebieden werken boeren en andere partijen binnen een gebiedscommissie samen aan het bereiken van de doelen in het Veenweideprogramma. Gebieden waar de CSV wordt toegepast moeten niet te klein zijn, omdat er anders geen speelruimte is om te werken met grond als compensatiemiddel.

Biologisch vs. gangbaar

De CSV houdt rekening met de verschillen tussen biologische en gangbare bedrijven. De methodiek voor biologische bedrijven wijkt op sommige punten af. Dat heeft bijvoorbeeld te maken met een andere bemesting. Het niet gebruiken van kunstmest heeft effect op de ruwvoeropbrengst en de teelt- en bewerkingskosten. Ook duurder zaaizaad, andere GLB-tarieven en de hogere melkprijs werken door in de berekeningen.

De CSV mikt alleen op percelen met een agrarische bestemming die ook echt voor landbouw kunnen worden gebruikt. Ook op andere stukken grond kan natuurlijk schade ontstaan door een peilverhoging. In die gevallen moeten benadeelden het met de gebiedscommissie eens zien te worden.

De CSV-berekeningen houden rekening met verschillende eigendomsverhoudingen, zoals die tussen eigenaren/gebruikers, pachters en verpachters. De basisberekeningen zijn toepasbaar op situaties waar de eigenaren van de grond ook de gebruiker zijn. Zij kunnen aanspraak maken op compensatie voor zowel vermogens- als inkomensschade.

Voor pachtgrond moeten die twee vormen van schade uit elkaar worden getrokken. Vuistregel is dan dat vermogensschade toevalt aan de eigenaar/verpachter en inkomensschade aan de gebruiker.

Afhankelijk van de pachtconstructies en de looptijd van contracten zullen ook hier verschillen ontstaan. In geval van erfpacht kan een gebruiker ook aanspraak maken op een deel van de vermogensschade. Bij geliberaliseerde pacht met een looptijd van een jaar heeft de gebruiker geen recht op vergoeding van inkomensschade.



2. Vermogensschade en inkomensschade

Bij toepassing van de CSV worden alle gevolgen die een melkveehouder van een hoger waterpeil in het veenweidegebied kan verwachten stap voor stap in beeld gebracht en in euro's uitgedrukt. Aan de voorkant worden alle mogelijke gegevens en schadefactoren ingevoerd, waarna er aan de achterkant een objectieve rekensom uitrolt.

De nadelen zijn te verdelen in drie categorieën: vermogensschade, inkomensschade en bijkomende schade. Met welke factoren wordt rekening gehouden bij het bepalen hiervan?

Vermogensschade

Landbouwgrond die (veel) natter wordt gemaakt levert in de meeste gevallen een verminderde grasoogst op en gebruiksbeperkingen. Dat heeft zijn uitwerking op de waarde van die grond. Via een aantal stappen wordt voor elk perceel de vermogensschade bepaald.

Dat begint met het opbouwen van een basisbestand met gegevens van alle percelen in een gebied. Denk dan aan kadastrale feiten en kenmerken over functie, maaiveldhoogte, bodemopbouw en waterhuishouding. Wetterskip Fryslân voegt hier gegevens aan toe over de drooglegging (de afstand tussen het waterpeil volgens het peilbesluit en de gemiddelde maaiveldhoogte van het perceel). Ook bepaalt het waterschap de zogenaamde grondwaterkarakteristiek. Dit is het verloop van de grondwaterstanden in de huidige én de nieuwe situatie. Dat gebeurt op basis van metingen en bewezen modellen.

Objectieve gegevens

Biedt de CSV ruimte om te onderhandelen over de uitkomst? Jaap Gielen (werkgroeplid namens het innovatieprogramma veenweiden): 'De basis van de systematiek is dat er wordt gewerkt met objectieve gegevens en feiten uit externe databanken die in principe onomstreden zijn.'

Wat kun je doen als je het niet eens bent met de berekeningen die uit de CSV rollen?

Coen Weusthuis (projectleider CSV): 'De CSV gaat uit van vrijwilligheid en grondcompensatie is geen recht. Wanneer mensen het niet eens zijn met de uitkomst van de schadeberekening en niet wensen te tekenen, dan vallen ze buiten de generieke schaderegeling volgens de CSV die voorafgaat aan de peilverhoging. Voor hen neemt de overheid eerst het peilbesluit. Daartegen kan iemand dan bezwaar maken en uiteindelijk een schadeclaim indienen op basis van de algemene verordening voor nadeelcompensatie van Wetterskip Fryslân.'

Een aangepast waterpeil heeft effect op de kwaliteit van de grasopbrengst en raakt daarmee ook aan de waarde van de grond. Om dit in cijfers te vertalen wordt de zogenaamde WaterWijzer Landbouw voor de Friese Veenweiden gebruikt. Dit is een wetenschappelijk instrument van Wageningen University Research. Het houdt rekening met bodemprofiel en klimaatontwikkelingen. Hiermee is te bepalen hoe een peilverhoging de gewaskwaliteit en -kwantiteit beïnvloedt. Dit wordt uitgedrukt in droge stof en het energie- en eiwitgehalte.

Een hoger waterpeil vraagt om aanpassingen in het watersysteem en ook die kunnen leiden tot vermogensschade voor een grondeigenaar. Wetterskip Fryslân kan bijvoorbeeld landbouwgrond nodig hebben voor het vergroten van belangrijke sloten, het inrichten van een waterbergingsgebied en maatregelen om te voldoen aan de Kaderrichtlijn Water.

Vernatting kan ook op een andere manier voor schade zorgen. Bestaande drainage in een perceel kan onder water komen te staan of minder goed werken. Dan kan het nodig zijn extra greppels te graven. In dergelijke situaties kan hiervoor een afkoopsom worden meegenomen in de berekeningen.

Elders toepasbaar

De CSV is in de eerste plaats ontworpen als hanteerbaar instrument voor het Friese veenweidegebied. De ontwikkeling ervan wordt echter ook buiten de provincie met grote belangstelling gevolgd. De basis van de CSV is volgens de makers toepasbaar in andere veengebieden en ook voor andere vraagstukken, bijvoorbeeld in relatie tot de stikstofproblematiek. Bouwe Bakker (werkgroep lid namens de landbouwsector): 'De CSV overbruggt de afstand tussen landbouw en overheid, die de afgelopen jaren voortdurend vastlopers hebben gehad. De waarde van wat hier nu ligt is dat de landbouw zich gehoord en gezien voelt en dat er op een redelijke wijze tegemoet wordt gekomen aan schade.'

Inkomensschade

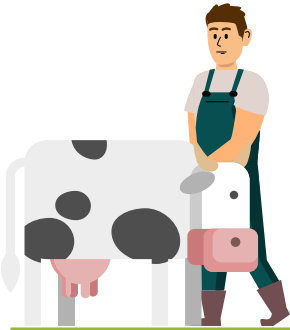
Een peilverhoging kan op meerdere manieren invloed hebben op het inkomen van een grondgebruiker, zowel in negatieve als in positieve zin. In de CSV worden al deze opties op een rij gezet, om onderaan de streep de balans op te maken voor de toekomstige situatie. Ook als vermogensschade in grond wordt gecompenseerd kan er in sommige gevallen nog inkomensschade resteren. Welke factoren wegen mee in de inkomensberekening?

Een hoger waterniveau heeft effect op de gewasopbrengsten. Die kunnen positief zijn op plekken waar het oude peil uitgesproken laag was. Dan kan hoger grondwater helpen droogteschade te voorkomen. Op vochtige percelen die nog natter worden, kan de kwaliteit en hoeveelheid van de opbrengst juist teruglopen. Dat komt door aanpassing van het beheer, zoals later maaien en weiden en de veranderende botanische samenstelling van de graszode.

In de CSV wordt de grasoogst in de nieuwe situatie – zowel in kwaliteit als in kwantiteit – bepaald. Hierbij komt de WaterWijzer Landbouw voor de Friese Veenweiden weer van pas. Voor het vaststellen van de prijs van de grasoogst wordt een ander Wagenings instrument toegepast: Handboek KWIN (Kwantitatieve Informatie Veehouderij).

Wanneer de grasoogst van mindere kwaliteit is, dan werkt dit door in de melkopbrengst. De inkomenseffecten hiervan worden in de CSV berekend per bedrijf en bij een gelijkblijvende omvang van de veestapel. Omdat niet iedere boer dezelfde melkproductie per hectare heeft en de cijfers per jaar verschillen, wil de CSV werken met driejarige gemiddelden. Boeren die aanspraak willen maken op inkomenscompensatie voor derving van melkopbrengst, zullen toestemming moeten geven voor het vrijgeven van deze productiegegevens.

De maatregelen uit het Veenweideprogramma hebben effect op de landbouw. Enerzijds wordt de grond minder waard. Anderzijds groeit er minder gras per hectare, is het gras dat er groeit van mindere kwaliteit en moeilijker te oogsten. Eventuele vermogens- en inkomensschade kan worden gecompenseerd. Hiervoor is, samen met de landbouwsector, de Compensatie Systematiek Veenweiden ontwikkeld.



Hidde

- Boert al zijn hele leven
- Heeft plannen om over 5 jaar te stoppen



Baukje

- Jonge boer
- Boerderij paar jaar geleden overgenomen
- Investeert in de toekomst

Vermogensschade

Hidde kiest voor geld en ontvangt het bedrag op zijn rekening dat de waardevermindering van zijn grond compenseert.



Baukje kiest voor grond en krijgt er zoveel hectare grond bij, dat dit de waardevermindering van haar grond compenseert.



Inkomensschade

Hidde krijgt deze inkomensschade uitgekeerd in geld.



Het bedrijf van Baukje heeft door de grondcompensatie nu een groter oppervlak dan voorheen. Deze inkomsten en kosten worden met elkaar verrekend. De resterende inkomensschade krijgt Baukje uitgekeerd in geld.



Peilverhoging kan tot gevolg hebben dat de draagkracht van grond voor machines en vee minder is. Gevolg is dat mest pas later kan worden uitgereden en beweiding op momenten niet mogelijk is. Dat kan ertoe leiden dat boeren in de knel komen met hun mestopslagcapaciteit en dus moeten zorgen voor uitbreiding van de opslagruimte. De schade hiervan wordt in de CSV per bedrijf bepaald.

Wanneer een bedrijf door grondcompensatie een groter areaal bestrijkt, leidt dat tot hogere kosten die doorwerken op het inkomen. De waterschapslasten gaan bijvoorbeeld omhoog. Ook de teelt- en bewerkingskosten stijgen, evenals de kosten voor slootonderhoud. Daar staan baten tegenover door extra gewasopbrengsten, meer mestplaatsingsruimte en hoger uitvallende GLB-subsidies. Ook deze effecten worden meegenomen in de CSV.

Het kan voorkomen dat boeren aan het eind van de rit compensatiegrond in handen hebben die verder van het bedrijf en de eigen huiskavel ligt. Dat leidt tot extra transportkosten. Eventuele omrijdschade kan pas worden bepaald als het ruilplan in een gebied is afgerond.

In situaties waarin vermogensschade niet wordt gecompenseerd met grond, maar met geld, ontstaan er inkomsten uit rente op het vrijkomende kapitaal. Die worden verrekend met het totaal aan inkomensschade.

Aan de hand van alle factoren die hierboven zijn genoemd kan per bedrijf de jaarlijkse inkomensschade worden bepaald. Om te komen tot schadeloosstelling volgens wettelijk bepaalde normen, wordt dit bedrag vermenigvuldigd met een kapitalisatiefactor 10.

In pachtsituaties kan deze factor lager uitvallen. Dit hangt af van de duur van pachtcontracten en daarmee van het perspectief van de benadeelde.

Naar een ruilplan

Als alle nadelige factoren op een rij staan, is de vermogenswaarde van de grond voor en na een peilverhoging te bepalen. Als die eenmaal vaststaat valt er te praten over een ruilplan. Hoe komt dit tot stand?

Alle waardeberekeningen die in de CSV worden gemaakt zijn gekoppeld aan kadastrale percelen. Voor elk perceel wordt bepaald in hoeverre de opbrengst en de drooglegging invloed hebben op de waarde voor en na peilverhoging. Alle percelen worden met een eigen rapportcijfer ondergebracht in zogenaamde ruiklassen, zoals in het verleden gebruikelijk was bij ruilverkavelingen.

De perceelswaarden vormen de basis voor het uitrekenen van de totale vermogensschade die in een gebied te verwachten is. Hetzelfde kan worden gedaan voor de vermogensschade per bedrijf. Dit is de basis voor het opstellen van een ruilplan.

Alle betrokken grondeigenaren krijgen na het berekenen van de vermogens- en inkomensschade een compensatievoorstel voorgelegd. Dat gaat uit van drie scenario's: compensatie met goede, gemiddelde of matige gronden. Deze opties bieden boeren speelruimte om na te denken over de koers en de toekomst van hun bedrijf. Willen ze doorgaan, verplaatsen of stoppen? In het eerste geval ligt grondcompensatie voor de hand. Grondeigenaren kunnen hier zelf in kiezen mits er voldoende grond beschikbaar is. In de andere gevallen komt compensatie in geld in beeld.

Vrijwillige peilverhoging

Snijdt een boer zichzelf in de vingers als hij nu al meedoet aan vrijwillige peilverhoging? Bijvoorbeeld voor weidevogelbeheer of in een proef met flexibele HAKLAM-peilen: Hoger als het kan, Lager als het moet?

Theunis Osinga (werkgroep lid namens wetterskip Fryslân): 'Nee. Zulke situaties zijn altijd tijdelijk en vaak vastgelegd in een watervergunning. Omdat de inkomensschade bepaald wordt op basis van wettelijke peilbesluiten, wordt dat peil ook gebruikt voor het bepalen van schade en vergoeding.'

De wensen per bedrijf worden in individuele gesprekken geïnventariseerd. De uitkomst van deze keukentafelgesprekken geeft de gebiedscommissie een indruk van de belangstelling voor grondcompensatie en de verschillende kwaliteitsklassen grond. Aan de hand hiervan wordt een zogenaamde grond-drukanalyse opgesteld: wat is er beschikbaar en wat is er nodig aan grond?

Om de ruilcarrousel in beweging te kunnen zetten, is het volgens de CSV cruciaal dat er boeren zijn die ervoor kiezen te stoppen of hun bedrijf te verplaatsen. De beschikbare hoeveelheid geschikte compensatiegrond bepaalt uiteindelijk in hoeverre het ruilproces op gang komt.

Bijkomende schade

De derde vorm van schade die de CSV beschrijft is de zogenaamde bijkomende schade. Dit is een verzamelterm voor kosten die een benadeelde voor de kiezen kan krijgen gedurende het CSV-proces en waarvan het analoog aan de wettelijke spelregels redelijk is dat deze worden vergoed.

Het gaat dan volgens een opsomming in de CSV bijvoorbeeld om kosten voor het inhuren van deskundigen voor het vaststellen van schade. In hetzelfde lijstje worden genoemd: griffierechten voor het behandelen van een aanvraag voor schadevergoeding en eventuele wettelijke rente over een schadebedrag.

Ook belastingschade komt in aanmerking voor een vergoeding, bijvoorbeeld wanneer een benadeelde eerder of meer inkomstenbelasting moet afdragen na het ontvangen van een schadevergoeding. Of er sprake is van een nadeel en hoe groot dit dan is, moet per geval worden bepaald.



Wat de verschillende schadeposten in deze categorie gemeen hebben, is dat ze niet zijn te vatten in vaste regels vooraf, zoals die wel gelden voor vermogens- en inkomensschade. Ze kunnen ook niet vooraf worden bepaald. In de CSV-systematiek worden de bedragen daarom achteraf definitief bepaald en meegenomen in de eindafrekening.

3. De afwikkeling

Het bepalen van de toekomstige inrichting van de landbouwsector binnen een gebiedsproces zal tijd kosten. Beslissingen op bedrijfsniveau werken door op het geheel. Hoe verloopt de uitwerking van de CSV?

Het opstellen van een integraal gebiedsplan door een gebiedscommissie, de compensatiemogelijkheden via de CSV en de perspectieven die boeren voor hun bedrijf zien, hebben invloed op elkaar. Er gaan meerdere ronden overheen voordat er een definitief plan ligt voor een gebied.

Boeren krijgen na alle CSV-stappen een berekening voorgelegd in twee delen, uitgesplitst naar vermogens- en inkomensschade.

Op het verrekenformulier voor vermogensschade wordt de bedrijfsomvang en -waarde in de huidige situatie en na peilverhoging benoemd. Vervolgens wordt becijferd hoeveel compensatiegeld of -grond er nodig is om de balans te herstellen.

Hoge Randstadpeilen

In de Randstad werken boeren al veel langer met hoge peilen. Is het niet raar dat hiervoor nu in Friesland een compensatiesystematiek is opgetuigd? Coen Weusthuis: 'Hoe het in het verleden elders is geregeld, weet ik niet. Wat voor ons telt is dat we ons in Fryslân aan de wet houden. Die schrijft voor dat een benadeelde recht heeft op compensatie als een overheid rechtmatig ingrijpt en hierdoor schade of nadeel veroorzaakt. We hebben onszelf steeds voorgehouden dat alles wat we doen moet standhouden voor de rechter. Anders heeft niemand er wat aan.'

Harm Jan Bouwers: 'De CSV is opgezet om te voorkomen dat mensen pas achteraf claims kunnen indienen. Je kunt beter vooraf de schade berekenen en met grond compenseren. Dat geeft een boer de kans om tijdig na te denken over de bedrijfsvoering. Als er pas achteraf een zak geld komt, is het maar de vraag wat er dan nog te kiezen is.'

De grond wordt gepresenteerd in drie kwaliteitscategorieën: goed, gemiddeld en matig. Voor compensatie met goede grond met een hoge marktwaarde zijn beduidend minder hectares nodig dan wanneer er minder goede grond met een lagere marktwaarde wordt ingezet. In hoeverre de compensatie met grond kan worden waargemaakt, hangt af van de hoeveelheid beschikbare compensatiegrond.



In het overzicht van de inkomensschade duiken dezelfde categorieën compensatiegrond op. Hiermee is inzichtelijk te maken hoe in verschillende scenario's de ruwvoer kwaliteit, de melk opbrengst, bewerkingskosten, waterschapslasten, mestplaatsing en GLB het inkomen beïnvloeden.

Het compenseren van vermogensschade met grond is een vrijwillig proces dat wordt beklonken met een (kavelruil)overeenkomst die wordt ondertekend door alle deelnemers.

Als de beschikbare compensatiegrond niet op de goede plek ligt kan kavelruil nodig zijn voor een optimale toekomstige landbouwkundige structuur. Mocht het eventuele proces van kavelruil niet zo soepel lopen, dan hebben Gedeputeerde Staten de Wet inrichting landelijk gebied (Wilg) achter de hand als uiterste redmiddel. Daarmee kan een kavelruil volgens een ruilplanbesluit worden afgedwongen, bijvoorbeeld wanneer een enkele opposant de voortgang van een gebiedsontwikkelingsproces belemmert. De Wilg is per 1 januari 2024 opgegaan in de nieuwe Omgevingswet.

Wanneer de hele puzzel binnen een integraal gebiedsplan is gelegd en alle compensaties zijn geregeld, is het aannemelijk dat er in zo'n gebied minder boerenbedrijven over zijn dan er vooraf waren. De boerenbedrijven die overblijven, horen dan echter weer een duurzaam toekomstperspectief te hebben, zoals het doel was in het Veenweideprogramma.

Grond of geld

Compensatie voor een hoger
waterpeil in het Friese
veenweidegebied

